

ZALAI KÉZMŰVES ÉRTEK- GEOMETRIKUS VERT CSIPKÉK

A Zalaegerszegi Göcseji Múzeum és a Keszthelyi Balatoni Múzeum textilgyűjteményében található több geometrikus vert szélcsipkével díszített halottas lepedő. A csipkék technikai kivitelezésükben, geometrikus formakincsükben, szélmegoldásaikban oly nagy hasonlóságot mutatnak, ami arra enged következtetni, hogy azonos vidéken keletkeztek. Sajnos a múzeumok anyagában sehol sem található arra vonatkozó adat, hogy hol és kik készítették a csipkéket. Malonyai Dezső írja 1912-ben megjelent A magyar nép művészete című könyvében: „Ezeket a lepedőszéleket Dunántúlon már sehol nem készítik. Nagyon sok asszonyt megkérdeztünk honnan szerezték a lepedőket? Nem tudtak többet: Még szegény öreganyám mondta, hogy édes anyja után maradt rá a lepedő.” Gyűjtésében ő is bemutat a keszthelyi járásból és a zalavölgyéből származó halottas lepedőket, melyeken a szőtt minták, vadgalásos kakasos hímzés, subrikálás igen elterjedt. Ezekre a lepedőszélekre illeszkednek a geometrikus vert csipkék. Régen féltő gonddal, kegyelettel őrizték a darabokat a láda fenekén vagy a szekrényben, családról-családra szállt, ezen a vidéken nem temették el a halottal.

Lepedőszél a Keszthelyi Balatoni Múzeumból, leltári szám: 64.623

A 64.623 leltári számú vert csipkével díszített halottas lepedő felsőpáhoki gyűjtésből származik. A fehér alapon piros mintával készült szőtt tökéletes összhangban van a lepedő szélére varrt geometrikus vert csipkével: a mintát alkotó rombuszok átlóméretei közel azonosak. A csipke szélessége 4,5cm, 20 pár verőkével készül. A minta félveréssel készített dupla rombusz, melyet egy enyhén ívelt aszúros szélű vászonverés zár le.

(a rekonstruált vert csipke zsűriszáma: SZA-2003/3414)

Lepedőszél a Zalaegerszegi Göcseji Múzeumból, leltári szám: 70.30.3

A Göcseji Múzeumban található 77.30.3 leltári számú vert csipkével szegélyezett halottas lepedő a pókaszetekről került a múzeum gyűjteményébe. A csipke 9cm széles, 31 pár verőkével készül. A fő motívumot két aszúros vászonveréssel készült csík fogja közre, a szélét egyszerű hullámvonalas megoldás zárja le. A csipke központi motívumát egy cikk-cakkosan végigfutó félveréssel készült csík határozza meg. A balról, jobbról kialakuló hároszögökben egy-egy ugyancsak félveréssel készült szív alak helyezkedik el.

(a rekonstruált vert csipke zsűriszáma: SZA-2003/3417)

Hímzett lepedőszél a Keszthelyi Balatoni Múzeumból, leltári szám: 63.8.31

A Balatoni Múzeumban található 63.8.31 leltári számú vert csipkével díszített hímzett lepedő véggyenesdiási gyűjtésből származik. A csipke 170cm hosszú, 8cm széles, 33 pár verőkével készült. A csipke két eltérő mintából áll. A rövidebb (50cm) rész fő motívuma két egymással szembe fordított vászonveréssel készült cikk-cakkos csík, melyek átlós négyzeteket fognak közre, melyek kitöltése különböző. A határoló csíkon kívül eső

háromszögekben is különböző mintákat találunk. Először egy vászonveréssel készült lyukas pöttyöt, aztán félveréssel készült szívet, majd ez után jelenik meg a félveréses négyszög, ami állandósul. A csipke nagyobb részén (120cm) félveréssel készített szívformák váltakozása adja a mintát. A kisebb szívek felett újra feltűnik a vászonveréses lyukképzés. A fő motívumokat azsúros vászonveréses csík fogja közre. A csipke vászonhoz erősített szélén ez a csík 1.5, majd 1cm-enként lyukakkal tagolt. E csipkén nyomon követhető az alkotás folyamata, a tervezés, a különböző ötletek kipróbálása, a végleges megoldás keresése.

(a rekonstruált vert csipkék zsűriszáma: SZA-2003/3421 ill. SZA-2003/3424)

Lepedőszél a Keszthelyi Balatoni Múzeumból, leltári szám: 63.8.32

A vagdalásos hímzéssel és vert csipkével díszített halotti lepedővég Gyenesdiásról került a gyűjteménybe. A vert csipke 140cm hosszú, 9cm széles, 34 pár verőkével készül. A csipke fő motívumát két azsúros vászonveréssel készített csík fogja közre. A csipke szabadon lévő szélét aszimmetrikus kialakítású 4 pár verőkével készülő enyhén karéjos megoldás zárja le. A csipke középső részén három motívum változik ritmikusan: A B A C A B A C ...

A: 2-2 félveréssel készülő szív szembefordítva

B: 2 vászonveréssel készült W alak között egy félveréssel készült W alak

C: 2 vászonveréssel készült W alak között két félveréses paralelogramma és egy rombusz

(a rekonstruált vert csipke zsűriszáma: SZA-2003/3428)

A geometrikus vert csipkék készítését jellemző egyedi technikák:

- Az önálló tűzéspontokban egészverés, tűzés, félverés található
- A félveréses alakzatok felső részén – ahol elkezdjük a mintát – egészverés, tűzés, félverés van, az alján viszont – ahol befejezzük a mintát – csak félverés, tűzés, félverés
- A vászonveréses csíkok készítésénél a futópár nem kerüli meg a tűzéspontokat, hanem mindig a sor elején újonnan bevett verőkepár halad végig futópárként és a sor végén kirakásra kerül, visszafelé pedig az első lefutó pár – megkerülve a tűzéspontot – lesz a futópár

Még fel nem dolgozott geometrikus vert csipkék:

Zalaegerszegi Göcseji Múzeum textilanyagából:

- 77.21.6 leltári számú lepedővég, vert csipkével, színes laposöltéssel, vagdalásos hímzéssel díszítve, Pókaszpetk
- 63.41.2 leltári számú lepedővég, vert csipkével díszítve, Hottó

Keszthelyi Balatoni Múzeum textilanyagából:

- 58.2201.2 leltári számú lepedővég vert csipkével díszítve

Az értéktár bejegyzéshez a geometrikus vert csipkék anyagát összeállította: Koleszár Éva

Melléklet

